

Rigó Gyula

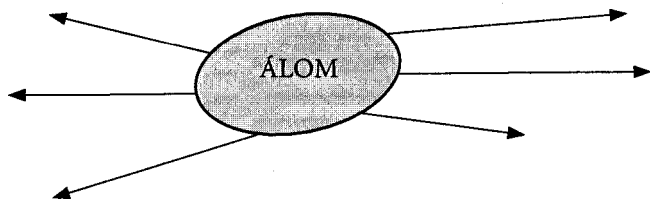
Módszertani javaslatok

Krúdy Gyula A hídon című elbeszélésének értelmezéséhez és tanításához

I. RÁHANGOLÓDÁS (figyelemfelkeltés és a megszerzett tudás aktivizálása)

1. Pókhálóábra

A tanár felírja az „álom” szót és a diákok hozzákapcsolódó kifejezéseket keresnek (közös ötletek keresése folyik).

Összegyűjtik az álomhoz kapcsolódó fogalmakat (valóság, félelem, nosztalgia, emlékezés, vágyak, ábrándok, kíváncsiság stb.). Megbeszélik az álmok ábrázolási lehetőségeit és a különbségeket a valóság és az álmok között. A megbeszéltek alapján a tanár frontálisan rávezeti a diákokat a Krúdy álomszerű, időtlen prózavilágának egyedi jegyeire.

A tanár ezután az osztályt 6 csoportra oszthatja (csoportfeladat). A táblára kivetít 6 különböző festményt (lehet 6 illusztráció is) 6 különböző stílusirányzathból (romantika, realizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, szürrealizmus – a Krúdy Gyula írásművészetére ható áramlatok). A diákoknak meg kell állapítaniuk a képek alapján az egyes irányzatok jellemzőit (a megszerzett tudás aktivizálása), majd a csoportok meghallgatása után a tanár bemu-

tatja (frontális módszer) a különböző művészeti irányzatok hatását Krúdy termékeny munkásságában, illetve egymásba olvadásukat írásművészetében.

2. T-táblázat (más használható alternatíva)

A T-táblázatot a ráhangolódási fázisban az előzetes ismeretek és vélekedések bináris, ötletszerű összegyűjtésére használhatjuk. A diákok a füzetbe, a tanár a táblára felrajzolnak egy két oszlopból álló táblázatot. A bal oszlopba írják az elbeszélés műfajával kapcsolatos elvárásaikat (feltehetőleg: elbeszélő, izgalom, fordulat, szereplők, történet, cselekmény, események, megoldás, hely, idő stb.). A jelentésteremtés szakaszában az olvasást és értelmezést követően a T-táblázat jobb oszlopába a diákok olyan észrevételeket írhatnak be (egyéniileg a táblára), melyek ellentmondanak a bal oszlopba kerültekkel (feltehetően: nincs történet, nincs fordulat, nem folyamatos az elbeszélés, ugrás az időben, helyeken, sok a visszatérő motívum, szimbolikus értelmezés stb.).

<p>Hagyományos novella:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elbeszélő • Fordulat • Szereplők • Történet, cselekmény • Megoldás • Lineáris idő 	<p>Krúdy-novella (későmodern novella)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Narrációváltozások • Nincs fordulat • Álom és valóság keveredése • Nincs cselekmény • Nem folyamatos az elbeszélés • Sok visszatérő motívum • Ugrás időben, térben
---	---

A gyűjtőmunka közös megbeszélésével a diákok számára érthetővé válik Krúdy elbeszélésének világa, hol nem a történetelvűség és metonimikus szerveződés a jellemző, hanem a szövegelvűség és metaforikusság. Ha a diákok legközelebb találkoznak klasszikus modern, későmodern elbeszéléssel, megkérhetjük őket, „jósolják meg”, milyen sajátosságai lesznek az akkor olvasandó novellának (a tanulók ekkor már a korábbi olvasói tapasztalataikra fognak támaszkodni). A T-táblázattal összegyűjtött tapasztalatok

a narratív szöveggel kapcsolatos személyes értelmezői keretek módosításához, átalakításához nyújtanak segítséget.

3. Ötsoros (Cinquain) (más használható alternatíva)

Ez a technika a ráhangolódás fázisában az előzetes tudás, előzetes viszonyulás feltárását segíti. Az osztályt hat csoportra osztja a tanár, majd ismerteti a cinquain alkalmazási menetét. Az első sor a téma egyszavas leírása (általában főnév), a második sor a téma kétszavas leírása (általában két melléknév), a harmadik sor a témával kapcsolatos cselekvéseket fejezi ki három szóban (általában igék, igenevek), a negyedik sor négyszavas kifejtés a témával kapcsolatos személyes érzésekről, tapasztalatokról, gondolatokról, az ötödik sor ez első egyszavas szinonimája, mely a téma lényegét fejezi ki. A tanár megadja az ötsoros témáját, ami Krúdy novellájának címében szereplő főnév, tehát a híd, majd hagyjuk a csoportokat 5-7 percig dolgozni. Ezután minden csoportból az egyik diák felolvassa a versikét. Az ötsorosok bemutatása után a téma megbeszélése következik (Miért írták azt, amit írtak? Hogyan gondolkodnak a híd szerepéről, milyen asszociációk jutnak eszükbe róla?).

Ötsoros a HÍD címmel (példa)

1. sor: Híd
2. sor: masszívan áll
3. sor: végigmegyek rajta
4. sor: erős kőpillérei között, mely
5. sor: kapocs

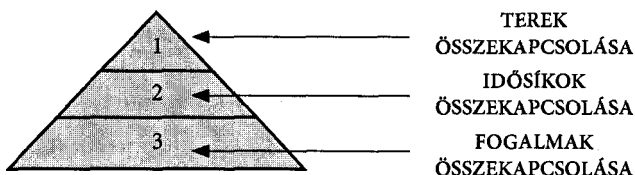
II. JELENTÉSTEREMTÉS (az új ismeretek elsajátítása)

1. A novella értelmezése

A tanár kiosztja a szöveggyűjteményeket, amelyben a novella (*A hídon*) megtalálható, és írásvetítő segítségével kivetíti a szöveget a táblára, és felolvassa az elbeszélést (frontális módszer).

2. A cím (híd) szerepe az elbeszélésben

Az osztály közösen értelmezi a címadó „híd” metaforát. A tanár megkérdezi a diákokat, hogy a híd mit köthet össze a valóságban, és mit köt össze az elbeszélésben. Készíthetnek *kapcsolatpiramist* (a címhez kapcsolódó asszociációk közti viszonyokat ábrázolja). Ezeket az asszociációkat a novellából vett idézetekkel is alátámasztják.

- 1 – a híd összeköthet két partot (terek, helyek összekötése);
 2 – a híd összeköthet két idősíkot (a novella esetében a múltat és a jelent);
 3 – a híd összeköthet fogalmakat (a novella esetében az ifjúságot és az öregséget vagy a bizonytalanságot a bizonyossal)

A híd lényegében két idősíki összekapcsolásának lehetetlenségére utal. Az elbeszélés főtémája az összeköthetőség megteremtésének a vágya.

Milyen szerepe lehet a hídnak az irodalmi művekben?

Ezt a szerepet egy táblázat-kiegészítő feladattal lehet játékosan megmagyarázni. A tanár felrajzol egy táblázatot, amely két oszlopból áll, és csak az egyik oszlopában található fogalmak, a diákok feladata a másik oszlop üres helyeinek kitöltése, miközben a tanár magyaráz.

A híd szerepe az irodalomban:		
MÚLT	<i>jelen vagy jövő</i>	idősíkok összekapcsolása
ÉLET	<i>Halál</i>	fogalmak összekapcsolása
<i>Fiatalság</i>	ÖREGSÉG	fogalmak összekapcsolása
IRREALITÁS	<i>Realitás</i>	fogalmak összekapcsolása
<i>Bizonytalanság</i>	BIZONYOSSÁG	fogalmak összekapcsolása

3. A szöveg stilisztikai jelenségei

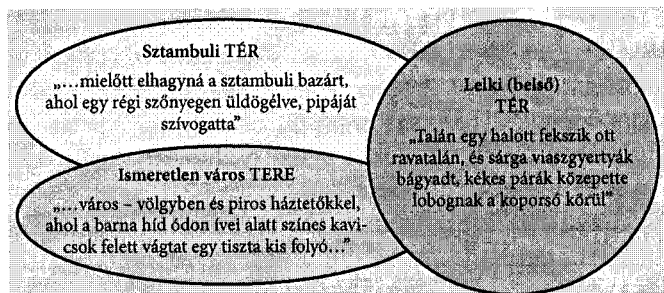
A diákok feladata a híd metafora megkeresése az elbeszélésben. Miután meghatározták, hogy a metafora mely szöveghelyeken található meg (az elbeszélés elején, közepén és végén), a tanár felrajzol egy hidat a táblára, és elmagyarázza a „hídpillér” kifejezés jelentését, s az ebből következő **hárompillérű elbeszélés** fogalmát. A „hárompillérű novella” jelentésével kapcsolatosan a tanulók megszerzett irodalmi tudását is aktivizálhatjuk azzal a kérdéssel, hogy melyik korban, mely szerzőnél találkoztak már hárompillérű verssel a magyar irodalomban (Balassi Bálint: *Egy katonaének*).

4. A terek szerepe

Krúdy a novellában felbontja a hagyományos térkezelést. A diákokat 3 csoportba osztjuk (csoportfeladat), mindegyik csoport kap egy a tanár által előre elkészített kártyát, amelyen a műben szereplő egyik tér van felrajzolva. A csapatok feladata, hogy keressenek a műben bizonyítékot (az adott térre utaló idézetet), majd a csapatból egy diák a tanár által felrajzolt 3 tér megfelelő halmazába beírja a megtalált idézetet.

Az előre elkészített kártyák ezeket a tereket tartalmazzák:

1. sztambuli kikötő tere
2. ismeretlen város tere
3. lelki (belső) tér

5. Nyelvi-esztétikai értelmezés

Krúdy Gyula szövegeire jellemző a **Krúdy-hang** (erről bővebben Keserű József tanulmányában). A Krúdy-han-

got a következő nyelvi jelenségek jellemzik: mellérendelő mondatok laza kapcsolata, halmozások, hasonlatok, metaforák, archaizálás, anizokronia. A tanár elmagyarázza az egyes irodalmi jelenségeket (frontális módszer), majd előre elkészít két dobókockát, amelyek 6 oldala az elbeszélés egy-egy nyelvi jelenségének felel meg. Az osztályt két csoportra osztja, és mindkét csoport kap egy-egy kockát. A diákok feladata a kockán található nyelvi jelenségek helyes besorolása a Krúdy-hangot jellemző elemek közé. (Amennyiben az adott nyelvi jelenség egyszer már megjelent, akkor addig ismételjék a dobást, míg nem jön egy addig ismeretlen). Ezután a csoport egyik diákja beírja a jelenségek megnevezéseit a tanár által elkészített táblázat megfelelő rovatába.

A. kocka hat oldala:

Halkan, kedvesen, simulékony, mély hangon (HALMOZÁS), Szindbád sétapálcája, mint egy kardot, hóna alá kapta. (HASONLAT), folyó (METAFORA), Makart-csokor (ARCHAIZÁLÁS), A sárkányfejű esőcsatornák felmondták a szolgálatot, az esővíz másfelé csurog alá az ereszekből, és a kis boltok előtt ugyanazon fakó ostornyeleket rázogattja a szél. (ANIZOKRÓNIA), A kicsiny és rózsaszínű fül mellett göndörkés fürtöcskében libeg a barna haj, míg a finom, fehér orr tájékán, a hosszúpillájú szemek mellett könnyű kékes árnyék borong. (MELLÉRENDELŐ MONDATOK LAZA KAPCSOLATA)

B. kocka hat oldala:

Szindbád hosszasan, elmerengve, álmodóan nézte (HALMOZÁS), híd (METAFORA), medaillon (ARCHAIZÁLÁS), Bánatában elalszik, és álomba merülve várja, amíg valamely királynak ismét odatévedt a tekintete, hogy a városka megrázkódjon és felébredjen. (ANIZOKRÓNIA), Szindbád, a hajós, midőn közeledni érezte halálát, elhátározta, hogy egy utolsó utazásra indul, mielőtt elhagyná a sztambuli bazárt, ahol egy régi szőnyegen üldögélve, pipáját szívogatta. (MELLÉRENDELŐ MONDATOK LAZA

KAPCSOLATA), ...valami diadalmas örömet érez a szívében, mint talán akkor érzett, midőn sarkantyút pengetett a lábán (HASONLAT)

HALMOZÁS	Halkan, kedvesen, simulékony, mély hangon	Szindbád hosszasan, elmerengve, álmodóan nézte
HASONLAT	Szindbád sétapálcája, mint egy kardot, hóna alá kapta.	...valami diadalmas örömet érez a szívében, mint talán akkor érzett, midőn sarkantyút pengetett a lábán
ARCHAIZÁLÁS	Makart-csokor	medaillon
ANIZOKRÓNIA	A sárkányfejű esőcsatornák felmondták a szolgálatot, az esővíz másfelé csurog alá az ereszekből, és a kis boltok előtt ugyanazon fakó ostornyeleket rázogatja a szél.	Bánatában elalszik, és álomba merülve várja, amíg valamely királynak ismét odatévedt a tekintete, hogy a városka megrázkódjon és felébredjen.
METAFORA	Folyó	híd
MELLÉRENDELŐ MONDATOK LAZA KAPCSOLATA	A kicsiny és rózsaszínű fül mellett göndörkés fürtöcskékben libeg a barna haj, míg a finom, fehér orr tájékán, a hosszúpillájú szemek mellett könnyű kékes árnyék borong.	Szindbád, a hajós, midőn közeledni érezte halálát, elhatározta, hogy egy utolsó utazásra indul, mielőtt elhagyná a sztambuli bazárt, ahol egy régi szőnyegen üldögélve, pipáját szívogatta.

6. Jellemterkép (más lehetséges alternatíva)

Olyan grafikai szervező, amely fikatív (irodalmi) vagy valós (történelmi) alakok, karakterek árnyalt, érvekkel alátámasztott jellemzését, illetve több karakter összehasonlítását segíti. Használata arra ösztönzi a tanulókat, hogy megkeressék és felhasználják a szöveg kifejtett vagy rejtett információit érveik bizonyítására vagy mások érveinek megcáfolására. A diákokat felkéri a tanár, dolgozzanak párban a szöveg alapján, érveiket kapcsolják az általuk kiválasztott, az érvelésüket alátámasztó részlethez, információhoz. Két szereplő, Szindbád és Amélia lányának jellemét elemezzék! Mivel csak két szereplő tulajdonságát vizsgálják, természetes a párok jellemterképének az összevetése, a hasonlónak vagy eltérőnek értelmezett tulajdonságok összevetése, fel-

derítése, megvitatása. A jellemterképet mindenki számára láthatóvá kell tenni, ezért a diákok vagy csomagolópapírra vagy írásvetítő fóliára készítsék el a munkájukat.

Szindbád	furcsa idegen	2 érv a novella alapján
Szindbád	merengő, álmodozó	2 érv a novella alapján
Szindbád	Utazó	2 érv a novella alapján
Amália lánya	Kíváncsi	2 érv a novella alapján
Amália lánya	Simulékony	2 érv a novella alapján
Amália lánya	kedves, bájos	2 érv a novella alapján

6. Történetpiramis (más lehetséges alternatíva)

A gondolkodás és a kommunikáció alapja minden nyelvben a történet (mi történt, kivel, miért, mikor, hogyan, ki mondja el). A történetpiramis a legegyszerűbb történetsemát megjelenítő grafikai szervező, mely segíthet a történetek szerkezetének a feltárásában, lényegi elemeinek összefoglalásában, fő kérdésirányainak megfogalmazásában. A novella elolvasását követően a tanár megkéri a diákokat, hogy a lenti grafikai szervező segítségével készítsék el az olvasott mű történetpiramisát. Ezt követően a tanulók párban vagy az egész osztály előtt összevetik a munkájukat, megvitatják a hasonlóságokat és különbségeket, az eltérések és egyezések okait.

1. Szindbád (a főszereplő)   2. álmodozó, merengő (a főszereplő jellemzése)   3. sztambuli kikötő, gondolat, ismeretlen kisváros (3 szó a helyszínről)   4. halála előtti látogatás a kisvárosban, a lánya megismerése, (4 szó a problémáról)   5. Amélia lánya, kíváncsi, simulékony, szép, bájos, kedves, van családja (6 szó a másik szereplőről)   6. az idő és halál megállíthatatlansága, az idősíkok összekapcsolásának a lehetetlensége (7 szó a megoldásról)

III. REFLEKTÁLÁS (az elsajátított ismeretek személyes adaptációja)

1. Pletykajáték

A drámapedagógiában használt, csoportos improvizációs technika. Epikus művek feldolgozásának reflektálási

fázisában alkalmas a szereplők indítékainak feltárására, cselekedeteinek különböző – a műben szereplő vagy műhöz kapcsolható, de kitalált – csoportok általi megítélésére, a megértési folyamat elmélyítésére, illetve az olvasottakhoz fűződő személyes reflexiók felszínre hozására. A diákok alakítsanak hat 3–4 fős csoportot. A tanár meghatározza a kommunikációs helyzeteket, kijelöli a témákat, és megbeszélik, kik lehetnek a pletykálkodók, vagyis a tettek megítélő közösségek. Az első csoport a város néhány lakosa, akik látták a főhőst a hídon, a második csoport, a cukrászdában tartózkodó vendégek köre, a harmadik csoport a lány családja. Rövid felkészülés után a csoportok rögtönzött beszélgetéssel pletykálkodjanak: mondjanak véleményt, vitázzanak, ítélkezzen Szindbád személye fölött. A bemutatott helyzetgyakorlatok után beszéljék meg közösen a tanár irányítása mellett a gyakorlatból lesűrhető tapasztalatokat.

2. Nyitott mondatok kártyája (más lehetséges alternatíva)

A tanulóknak egy-egy mondatot a saját elképzelésük, képzettársításuk, véleményük, előfeltevésük szerint kell befejezniük. A gyakorlat előnye, hogy a nyitott mondatok befejezése nem feltételez egyetlen jó választ, arra hívja fel a figyelmet, hogy egy-egy kérdésre, problémára több jó válasz is adható. A tanár hat 3–4 főből álló csapatot hoz létre, minden csoport kap két nyitott végű mondatot, amelyet be kell fejezniük. (pl. Nekem azért nem tetszett ez az elbeszélés, mert..., Szindbád csak gondolataiban utazik, mert..., A novella hídja nemcsak két partot köt össze, hanem..., Az eldugott városkában azért állt meg az idő, mert..., Szindbád utazása a halál toposzaként is értelmezhető, mert.... stb.).

3. Az utolsó szó jogán

A technika előnye, hogy a nehezen megszólaló tanulóknak feloldja a gátlásokat (előtte többen megszólalnak, hozzájuk kell csatlakozniuk), a szóláskényszeres diákokat pedig türelemre, mások véleményének, reflexiójának a meghall-

gatására szoktatja (több véleményt meghallgatva kerül sorra). Ha megismerik ezt a technikát a diákok, a következő alkalommal a megbeszélést már a tanár helyett egy-egy diák is irányíthatja. A tanár megkéri a tanulókat, hogy az adott novella olvasása közben találjanak és emeljenek ki egy vagy több idézetet, amelyet különösen érdekesnek vagy megjegyzésre érdemesnek tartanak, és készítsenek írásban reflexiót a szövegrészhez/szövegrészekhez. Vállalkozzanak értelmezésére, átfogalmazására, sőt, vitatkozzanak a szöveggel! Ezután (vagy házi feladat esetén a következő órán) megkérjük az egyik diákot, jelölje meg, hogy a teljes szöveg melyik kiemelt részletéhez készített reflexiót, és azt olvassa fel hangosan. Az idézet felolvasása után kérjen a tanár észrevételeket, reflexiót az osztály többi tagjától! Gondoskodjon róla, hogy a vita a tárgynál maradjon! Az idézetről folytatott vita lezárásának a joga az idézetet kiválasztó diákot illeti, aki felolvassa saját reflexióját, és összegzi az elhangzottakat.

A. Mi lenne, ha... A diákok továbbgondolhatják Szindbád történetét, és 15–20 mondatban leírhatják, hogy mi történt a képzeletbeli utazás után.

Néhány lehetőség (egyéb alternatívák is szóba jöhetnek):

1. Valóban meglátogatja a lányát.
2. Szindbád öngyilkos lesz.
3. Tovább álmodozik.

B. Írásbeli házi feladat: Írj egy levelet (20–25 mondatban) Szindbád nevében (egyik számban/első személyben), melyben Szindbád elárulja az apaságát a lányának.

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

PÁSZTOR Bertalan: *Krúdy Gyula (magyar költői próza)* = Uő., *Stí-luselemzések*, Budapest, Tankönyvkiadó, 1975, 144–150.

RÓNAY György: *Krúdy Gyula: A hídon*, *Literatúra* 1974/1, 120–126.

- VASY Géza: *Krúdy Gyula: A hídon. Negyedik út* = BORBÉLY Sándor (szerk.): *Huszonöt nagyon fontos novella*, Budapest, Lord Könyvkiadó, 1997, 219–224.
- PETHŐNÉ NAGY Csilla: *Módszertani Kézikönyv*, Budapest, Korona Kiadó, 2007.
- PETHŐ József: *Krúdy-tanulmányok*, Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2005.